

ความชุกและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านขายของชำ
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

Prevalence and factors associated with the sale of dangerous drugs in grocery
stores within Muang Lampang District, Lampang Province

นพมาศ จันทระออ¹

Noppamas Chanla-or¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความชุกและปัจจัยที่ส่งผลให้มีการขายยาอันตรายในร้านชำอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในร้านชำจำนวน 131 ร้าน ที่มีการจำหน่ายยา ในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2565 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านชำ และสำรวจร้านชำด้วยแบบบันทึกข้อมูลที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้ ทำการเก็บข้อมูล 2 ช่วง โดยช่วงที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการร้านชำ เพื่อหาเหตุปัจจัยการจำหน่ายยาอันตราย ช่วงที่ 2 สำรวจข้อมูลการจำหน่ายยาในร้านชำ ผลการศึกษาพบการจำหน่ายยาอันตราย ร้อยละ 78.6 กลุ่มยาปฏิชีวนะที่พบมากที่สุดคือ Tetracyclines ร้อยละ 24.4 ยาแก้ปวด NSAIDs ที่พบมากที่สุด คือ Aspirin ร้อยละ 19.1 ยาสเตียรอยด์ที่พบคือ Steroid cream ร้อยละ 25.2 ยาชุดที่พบเป็นชุดยาแก้ปวด ร้อยละ 3.8 แหล่งจำหน่ายยาให้ร้านชำที่พบมากที่สุดคือ ร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกร ร้านชำที่มีความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำมากมีสัดส่วนพบการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อคำนึงถึงเพศ อายุ ระยะเวลาในการเปิดร้าน การผ่านการอบรม ระดับการศึกษา และระยะทางระหว่างร้านชำกับ รพ.สต./ร้านขายยาแล้ว โดยมี Adjusted OR = 0.138 (95%CI = 0.038 – 0.510, p=0.003) กล่าวคือหากผู้ประกอบการร้านชำมีความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำที่เพิ่มขึ้น อาจส่งผลทำให้ลดการขายยาอันตรายลง ร้อยละ 86.2 เมื่อเทียบกับร้านชำที่มีความรู้ น้อยกว่า โดยมี ROC Curve = 0.8415 จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การมีความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับการขายยาอันตราย ดังนั้น ผู้ประกอบการที่มีความรู้มากจะลดโอกาสการขายยาอันตรายลง

คำสำคัญ: ร้านชำ, ยาอันตราย, ยาสเตียรอยด์, เภสัชกรรมปฐมภูมิ

¹เภสัชกรชำนาญการ กลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลลำปาง จังหวัดลำปาง

¹Pharmacy, Professional Level. Division of Pharmacy, Lampang Hospital, Lampang Province

Email: noppamas040@gmail.com

Abstract

The aim of this research was to study the prevalence and factors affecting the sale of dangerous drugs in grocery stores in Muang Lampang District, Lampang Province. This mixed method research was conducted in 131 grocery stores that sell drugs during July – August 2022. Data was collected from interviewing grocery store operators and surveying grocery stores with the data recorder developed for this research. Data was collected in 2 phases. Phase 1 conducted in-depth interviews to determine an inducement that resulted in the selling of dangerous drugs. Phase 2 explored drug distribution in grocery stores. The study found dangerous drugs were sold in 78.6% of the grocery stores, the most common antibiotic group sold was Tetracyclines at 24.4%, the most common NSAIDs painkiller found was Aspirin at 19.1%, steroid cream was found at 25.2%. 3.8% of the drug sets found were painkillers. The most common source of drugs for grocery stores was modern pharmacies. Grocery stores with higher knowledge of pharmacy sales has a statistically lower percentage of drug sales. Taking into account, gender, age, opening hours, training, education level and distance between the grocery store and the hospital/pharmacy with adjusted OR = 0.138 (95%CI = 0.038 – 0.510, $p=0.003$). Therefore, if grocery store operators have high level knowledge on drug sales 86.2% reduction on dangerous sales could be found compared to less knowledgeable grocers with an ROC curve = 0.8415. In conclusion, the grocery store operators' knowledge on pharmacy sales was associated with the sale of dangerous drugs. That is, more knowledgeable entrepreneurs will reduce the chances of selling dangerous drugs.

Keywords: Grocery stores, Dangerous drug, Steroid drug, Primary care pharmacy

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510¹ ร้านจำหน่ายยาได้เฉพาะ “ยาสามัญประจำบ้าน” คือ ยาที่กระทรวงสาธารณสุขได้พิจารณาคัดเลือกกว่า เป็นยาที่เหมาะสมที่จะให้ประชาชนหาซื้อมาใช้ได้ด้วยตนเอง เพื่อการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ ที่มักจะเกิดขึ้นได้ เป็นยาที่มีความปลอดภัยสูง หากประชาชนใช้ยาได้อย่างถูกต้องก็จะมีอันตรายเกิดขึ้น ประกอบกับยาดังกล่าวมีราคาย่อมเยา ประชาชนสามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามร้านขายยา ร้านสะดวกซื้อ ร้านขายของชำ ทั้งนี้ก็เพราะกระทรวงสาธารณสุขมีความต้องการให้ยาสามัญประจำบ้าน ได้กระจายไปถึงประชาชนทั่วประเทศ ทำให้ประชาชนดูแลตนเองได้อย่างทั่วถึง แต่ข้อมูลจากการสำรวจร้านชำในหลายจังหวัดพบว่า ร้านชำมีการจำหน่ายยาอันตรายร่วมด้วย ซึ่งการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำจะส่งผลให้เกิดอันตรายต่อประชาชน และยังผิดกฎหมายอีกด้วย นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชน เช่น การใช้ยาไม่สมเหตุสมผล การใช้ยาเกินจำเป็น การใช้ยาไม่ถูกวิธี ไม่ถูกขนาด จนทำให้เกิดปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมตามมา เช่น เสี่ยงต่อการดื้อยา การแพ้ยา หรือการเกิดภาวะ Cushing's Syndrome จากการบริโภคยาชุดเป็นเวลานาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน หลายพื้นที่ยังพบมีรายงานการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ ได้แก่ ร้านขายของชำในจังหวัดพิษณุโลกร้อยละ 47.9 จำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม ร้านชำจำหน่ายยาซึ่งไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน ยาปฏิชีวนะ ยาชุด และยาที่มีสเตียรอยด์ ร้อยละ 82.4, 62.3, 9.4 และ 3.8 ตามลำดับ² การศึกษาความชุกของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และปัจจัยที่ทำให้เกิดการจำหน่าย พบว่าร้านชำร้อยละ 51.8 จำหน่ายยาปฏิชีวนะ แรงจูงใจของการจำหน่ายยาในทุกร้านมาจากความต้องการของคน

ในชุมชน แหล่งของยาปฏิชีวนะของร้านชำร้อยละ 73.0 และ 59.0 มาจากร้านขายของส่งและร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (ขย.2)³ และจากการศึกษาความชุกของยาไม่ปลอดภัยในร้านชำ: กรณีศึกษาอำเภอห่มเกล้า เขาต้อ และน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ พบสาเหตุของการจำหน่ายยาในร้านชำคือ มีลูกค้ามาถามซื้อ รองลงมาคือ แหล่งจำหน่ายแนะนำให้ขาย⁴ จากการศึกษาความชุกของการจำหน่ายยาอย่างผิดกฎหมายในร้านชำ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา⁵ พบการขายยาอันตรายมากถึงร้อยละ 98.4 ของร้านชำที่สำรวจ รองลงมาคือ การขายยาบรรจุเสร็จ ที่พบในร้านชำร้อยละ 92.0 การขายยาแผนโบราณ ซึ่งพบในร้านชำร้อยละ 58.6 และยาใช้ภายนอก (ที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน) ในร้านชำร้อยละ 14.4

จังหวัดลำปาง มีรายงานการศึกษาความชุกและลักษณะของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองปาน และอำเภองาว ซึ่งสำรวจโดยเภสัชกรของโรงพยาบาล ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการใช้ยาปฏิชีวนะของประชาชน และที่สำคัญคือ ผู้บริโภคสามารถซื้อยาได้เองโดยไม่ผ่านเภสัชกร และพบว่าร้านชำในอำเภอวังเหนือ อำเภองาว และอำเภอเมืองปาน มีการจำหน่ายยาปฏิชีวนะ คิดเป็นร้อยละ 21.9, 37.0 และ 21.1 ตามลำดับ เป็นร้านชำที่ผู้จำหน่ายไม่ได้รับการอบรม โดยซื้อยามาจากร้านขายยาส่งแผนปัจจุบันจากเภสัชกรอีกทอดหนึ่ง และระยะห่างจากโรงพยาบาลเมืองปาน ไม่มีผลต่อการจำหน่ายยาปฏิชีวนะในร้านชำเลย⁶

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการจำหน่ายยาปฏิชีวนะในร้านชำ ของอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง พบว่าระยะทางระหว่างร้านกับโรงพยาบาลหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

(รพ.สต.) ระยะเวลาเปิด จำนวนชั่วโมงในการเปิดให้บริการจำหน่ายสินค้า การผ่านการอบรมความรู้ด้านการจำหน่ายยาที่เหมาะสมในร้านชำจากเภสัชกรหรือบุคลากรสาธารณสุข ลักษณะประเภทร้านชำที่จำหน่ายสินค้า และสาเหตุของการจำหน่ายยาไม่มีความสัมพันธ์กับการจำหน่ายยาปฏิชีวนะในร้านชำ⁷ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการจำหน่ายยาปฏิชีวนะในร้านชำ อำเภอจาง จังหวัดลำปาง⁸ ระยะทางไม่มีความสัมพันธ์กับการจำหน่ายยาปฏิชีวนะ แต่จำนวนปีที่เปิดกิจการความต้องการของคนในชุมชน และการแนะนำจากแหล่งจำหน่าย มีความสัมพันธ์กับ การจำหน่ายยาปฏิชีวนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการจำหน่ายยาปฏิชีวนะในร้านชำ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง⁹ ระยะทาง ระดับการศึกษา และการผ่านการอบรมของผู้ประกอบการร้านชำไม่มีผลต่อการจำหน่ายยาปฏิชีวนะ

จากการติดตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ใน รพ.สต. พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบผู้ป่วยซื้อยาชุด ที่มียา NSAIDs และ สเตียรอยด์ มารับประทานเองในหลายพื้นที่ จากการสอบถามแหล่งที่มา ผู้ป่วยซื้อมาจากร้านขายของชำในชุมชน ซึ่งเจ้าของร้านชำซื้อมาจากร้านขายยาในเขตอำเภอเมืองลำปาง และบางร้านมีรถเร่ขายยานำมาให้ขาย จากการสำรวจร้านชำในชุมชนยังพบยาอันตรายอีกหลายรายการ

ตามพระราชบัญญัติระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ. 2562 ออกแบบระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิเพื่อส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use : RDU) ในชุมชนและการพัฒนาสู่จังหวัดใช้ยาอย่างสมเหตุผล จะต้องมีการพัฒนาร้านชำ RDU เพื่อให้มีร้านชำ RDU มากกว่า 1 แห่งต่ออำเภอ โดยร้านชำต้องไม่ขายยาอันตราย ยา

ควบคุมพิเศษ ยาชุด และไม่พบยาหมดอายุ ซึ่งอำเภอเมืองลำปาง เป็นหนึ่งในเป้าหมายที่ต้องมีการดำเนินการตามนโยบาย¹⁰ แต่ยังไม่มียาข้อมูลการจำหน่ายยาในร้านชำที่น่าเชื่อถือสำหรับการพัฒนาร้านชำ RDU ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความชุกและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ เพื่อให้มีข้อมูลนำไปประกอบการวางแผนพัฒนาให้เกิด ร้านชำ RDU ในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความชุกและปัจจัยที่ส่งผลให้มีการขายยาอันตรายในร้านขายของชำ เขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน การศึกษาแบ่งเป็น 2 ช่วงดังนี้

- ช่วงที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการร้านชำในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม 2565

- ช่วงที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจข้อมูลร้านชำด้วยแบบบันทึกข้อมูลร้านชำ ในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2565

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ของโรงพยาบาลลำปาง เลขที่โครงการ EC083/65 ผู้ให้ข้อมูลแสดงความยินยอมในการให้ข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร

คำนิยาม

1. ยาอันตราย หมายถึง ยาแผนปัจจุบัน หรือยาแผนโบราณที่รัฐมนตรีประกาศเป็นยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาชุด และยาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน

- ร้านชำเป้าหมาย หมายถึง ร้านชำที่มีการจำหน่ายยา ตั้งอยู่ในเขตตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย ตำบลทุ่งผาย และตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ร้านชำที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ทั้งหมด 19 ตำบล

กลุ่มตัวอย่าง มีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ร้านชำที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ 4 ตำบล คือ ตำบลต้นธงชัย ตำบลพิชัย ตำบลทุ่งผาย และตำบลนิคมพัฒนา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการจำหน่ายยา ที่ยังไม่เคยมีการสำรวจมาก่อนหน้านั้น เก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม 2565 และกลุ่มตัวอย่างยินยอมให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- แบบบันทึกข้อมูลร้านชำที่ประยุกต์จากแบบทดสอบวัดความรู้พัฒนาและตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยกลุ่มศึกษาการพัฒนาผู้นำเครือข่ายในการเฝ้าระวังและการจัดการปัญหาหระบบยา¹¹ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แหล่งที่มาของยาและการเลือกนำยาเข้ามาจำหน่ายในร้านชำ ส่วนที่ 3 ยาที่พบจำหน่ายในร้านชำ และส่วนที่ 4 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับประเภทของยาที่จำหน่ายในร้านชำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

- ช่วงที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการร้านชำ ตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เพื่อหาเหตุจูงใจที่ส่งผลให้นายยาอันตรายมาจำหน่ายในร้านชำ โดยเลือกจากเจ้าของ

ร้านชำในพื้นที่ที่ผู้วิจัยรู้จัก ยุติการสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนตามแนวข้อคำถาม

- ช่วงที่ 2 สํารวจข้อมูลร้านชำ ซึ่งเป็นแบบบันทึกข้อมูลที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้

ผู้วิจัยเป็นเภสัชกรประจำโรงพยาบาลลำปาง รับผิดชอบปฏิบัติงาน รพ.สต. ในเขตตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย ตำบลทุ่งผาย และตำบลนิคมพัฒนา เป็นผู้เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ร้านชำตัวอย่างทุกร้านด้วยตนเอง และสำรวจยาในร้านชำร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. แต่ละตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของร้านชำ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ โดยให้สถิติ Exact Probability Test, Student t-test และ Multivariable Logistic Regression

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการร้านชำ 20 ราย เพื่อหาเหตุจูงใจที่ส่งผลให้นายยาอันตรายมาจำหน่ายในร้านชำ โดยทั้งหมดไม่เคยได้รับการอบรมหรือคำแนะนำในเรื่องการขายยาในร้านชำมาก่อน พบว่าเหตุจูงใจที่ส่งผลให้นายยาอันตรายมาจำหน่าย “คนในชุมชน/ลูกค้าเรียกซื้อ” 13 ราย “เป็นยาที่ตนเองใช้เป็นประจำ” 3 ราย “เลือกตามพ่อ/แม่เคยขายมาก่อน รับช่วงต่อกิจการ” 3 ราย และ “ร้านยาที่มีเภสัชกรแนะนำให้ขาย” 1 ราย

ผู้ที่มาซื้อยาจะระบุอาการหรือบอกชื่อยี่ห้อ

ยาในการมาซื้อ และไม่เคยถามวิธีใช้ยากับผู้ประกอบการ 15 ราย มีการถามวิธีใช้ยา 5 ราย โดยผู้ประกอบการแนะนำให้อ่านฉลาก หากเป็นยาที่เคยใช้เองก็สามารถบอกวิธีใช้ได้

ผู้ประกอบการร้านชำคิดว่า “ยาที่นำมาขายในร้านชำปลอดภัย” 18 ราย เพราะว่า “ใช้เองและขายมานาน” 10 ราย “เภสัชกรแนะนำมา” 5 ราย “เป็นยาสามัญประจำบ้าน” 3 ราย “ไม่ทราบว่าจะปลอดภัยหรือไม่” 1 ราย “บางส่วนน่าจะปลอดภัย” 1 ราย

ผู้ประกอบการร้านชำ “ไม่เคยคิดจะเลิกขายยา” 13 ราย เนื่องจากขายมานานเป็นรายได้/กำไร “เคยคิดที่จะเลิกขาย เพราะขายไม่ค่อยดี” 4 ราย “ถ้ารู้ว่าอันตรายก็จะเลิกขาย ไม่เคยมีใครบอกว่าอันตราย” 2 ราย “ถ้ามีกฎหมายห้ามก็จะเลิกขาย” 1 ราย

จากการสำรวจร้านชำในพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด 131 ร้าน ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการร้านชำ พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 80.9) อายุเฉลี่ย 54.9 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 48.8 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา/อนุปริญญา ร้อยละ 38.2 ระยะทางเฉลี่ยระหว่างร้านชำกับ รพ.สต./ร้านขายยาที่มีเภสัชกร 3.5 กิโลเมตร ระยะเวลาในการเปิดจำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 29.0 รองลงมาคือ มากกว่า 10 – 15 ปี ร้อยละ 25.9 เคยผ่านการอบรม/ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรสาธารณสุขในเรื่องกฎหมายการห้ามจำหน่ายยาเพียง ร้อยละ 18.3 แหล่งซื้อยามาจำหน่ายในร้าน ส่วนใหญ่ซื้อจากร้านยาที่มีเภสัชกรควบคุม ร้อยละ 79.4 รองลงมาคือ ซื้อยาจากรถส่งยา/รถเร่ ร้อยละ 12.2 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการร้านชำในเขตอำเภอเมืองลำปาง ตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย ตำบลทุ่งผาย ตำบลนิคมพัฒนา (n = 131)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวนร้าน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	25 (19.1)
หญิง	106 (80.9)
อายุเฉลี่ย $\pm$ S.D. (ปี) = 54.9 $\pm$ 12.1	
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้รับการศึกษา	1 (0.8)
ประถมศึกษา	64 (48.8)
มัธยมศึกษา/อนุปริญญา	50 (38.2)
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	16 (12.2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการร้านชำในเขตอำเภอเมืองลำปาง ตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย ตำบลทุ่งผาย ตำบลนิคมพัฒนา (n = 131) (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวนร้าน (ร้อยละ)
ระยะทางระหว่างร้านชำกับโรงพยาบาล/รพ.สต./ร้านขายยาที่มีเภสัชกร	
ระยะทางเฉลี่ย $\pm$ S.D. (km) = 3.5 ± 1.7	
ระยะเวลาในการเปิดจำหน่ายสินค้า	
1 – 5 ปี	25 (9.1)
>5 – 10 ปี	21 (16.0)
>10 – 15 ปี	34 (25.9)
>15 – 20 ปี	13 (9.9)
>20 ปี	38 (29.0)
การผ่านการอบรม/ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรสาธารณสุขในเรื่องกฎหมายการห้ามจำหน่ายยา	
เคยผ่านการอบรม	24 (18.3)
ไม่เคยผ่านการอบรม	107 (81.7)
แหล่งซื้อยามาจำหน่ายในร้านชำ	
ร้านยาแผนปัจจุบัน (ขย.1)	104 (79.4)
ร้านยาแผนปัจจุบันบรรจุนเสร็จ (ขย.2)	6 (4.6)
รถส่งยา/รถเร่	16 (12.2)
ช่องทางออนไลน์	1 (0.7)
แหล่งซื้อจากบริษัท	1 (0.7)
ซื้อจาก Makro	3 (2.3)

การศึกษาพบยาอันตรายที่จำหน่ายในร้านชำ ร้อยละ 78.6 ยาปฏิชีวนะที่พบมากที่สุดคือ Tetracycline ร้อยละ 24.4 กลุ่มยา Penicillins ร้อยละ 6.1 ยาแก้ปวด NSAIDs ที่พบ คือ Aspirin ร้อยละ 19.1, Diclofenac ร้อยละ 16.8 และ Piroxicam ร้อยละ 14.5 ยาสเตียรอยด์ที่พบคือ Steroid cream (ยาใช้ภายนอกแบบป้ายแผลในปาก) ร้อยละ 25.2 Steroid Eye Drops ร้อยละ 6.9 ยาชุดที่พบเป็นชุดยาแก้ปวด ร้อยละ 3.8

ยาแผนปัจจุบันบรรจุนเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ พบร้อยละ 47.3 ตัวอย่างที่พบ ได้แก่ ยาบรรเทาอาการไอสำหรับผู้ที่มีเสมหะมีตัวยา Ambroxol, Bromhexine, Acetylcysteine ยา Paracetamol syrup ที่มีขนาดมากกว่า 120 mg/5 mL ยาถ่ายพยาธิ เป็นต้น ยาแผนโบราณที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน พบร้อยละ 45.0 พบยาหมดอายุ/ยาเสื่อมสภาพ ร้อยละ 17.6 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 รายการยาอันตรายที่พบจำหน่ายในร้านชำ (n = 131)

รายการยา	ขาย (ร้อยละ)	ไม่ขาย (ร้อยละ)
ยาอันตราย	103 (78.6)	28 (21.4)
กลุ่มยา Penicillins	8 (6.1)	123 (93.9)
Tetracycline	32 (24.4)	99 (75.6)
Norfloxacin	1 (0.8)	130 (99.2)
ยาใช้ภายนอก กลุ่มยา Sulfa	16 (12.2)	115 (87.8)
Aspirin	25 (19.1)	106 (80.9)
Ibuprofen	10 (7.6)	121 (92.4)
Diclofenac	22 (16.8)	109 (83.2)
Piroxicam	19 (14.5)	112 (85.5)
Steroid tab	0 (0)	131 (100)
Steroid cream	33 (25.2)	98 (74.8)
Steroid eye drop (Dex-Oph)	9 (6.9)	122 (93.1)
ยาชุด/ยาลูกกลอน	5 (3.8)	126 (96.2)
ยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ	62 (47.3)	69 (52.7)
ยาหม้ออายุ/ยาเสื่อมสภาพ	23 (17.6)	108 (82.4)
ยาแผนโบราณที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน	59 (45.0)	72 (54.9)
ยาไม่มีเลขทะเบียนตำรับ	6 (4.6)	125 (95.4)

เหตุผลในการเลือกนำยาเข้ามาจำหน่ายในร้านชำ อันดับแรกคือความต้องการของคนในชุมชน ร้อยละ 87.3 อันดับที่สองคือ ใช้เองเป็นประจำจึง

เลือกซื้อมาจำหน่าย ร้อยละ 5.8 และได้รับคำแนะนำจากร้านขายยา ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 เหตุผลในการเลือกนำยาเข้ามาจำหน่ายในร้านชำ

เหตุผลในการเลือกนำยาเข้าร้าน	จำนวนร้าน (ร้อยละ)
ความต้องการของคนในชุมชน	90 (87.3)
ความต้องการกำไร	1 (0.97)
ได้รับคำแนะนำจากร้านขายยา	3 (2.9)
ได้รับคำแนะนำจากคนรู้จัก	0
ได้รับคำแนะนำจากรถเร่ขายยา	0
การมีบริการส่งถึงร้าน	2 (1.9)
ใช้เองเป็นประจำจึงเลือกซื้อมาจำหน่าย	6 (5.8)
เลือกยาที่บิดา/มารดาเคยขาย (รับช่วงต่อร้านค้า)	1 (0.9)

การประเมินความรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายยาในร้านชำ

ผู้ประกอบการร้านชำทราบว่า ยาพาราเซตามอลแบบแผง ยาต้ม ยาหม่อง เกลือแร่ และชุดทำแผล สามารถจำหน่ายได้ในร้านชำ ร้อยละ

99.2 แต่ไม่ทราบว่ายาปฏิชีวนะ/ยาฆ่าเชื้อและยาแก้ไอเสบ ไม่สามารถขายได้ในร้านชำร้อยละ 64.9 และ 63.4 ตามลำดับ และผู้ประกอบการร้านชำร้อยละ 67.2 ไม่สามารถดูวันหมดอายุยาได้ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายยาในร้านชำแยกรายข้อคำถาม (n = 131)

ข้อคำถาม	จำนวนของผู้ที่ตอบถูก (ร้อยละ)
1. ยาที่ขายในร้านชำได้อย่างถูกกฎหมาย คือยาที่มีฉลากระบุว่ายาสามัญ ประจำบ้าน (ตัวหนังสือสีเขียว ในกรอบสีเขียว) เท่านั้น	124 (94.6)
2. ยาที่มีฉลากระบุว่ายานอันตราย (ตัวหนังสือสีแดง ในกรอบสีแดง) สามารถขายในร้านชำอย่างถูกกฎหมาย	112 (85.5)
3. ยาที่มีฉลากระบุว่ายาคอมพิเศษ (ตัวหนังสือสีแดง ในกรอบสีแดง) สามารถขายได้ในร้านชำอย่างถูกกฎหมาย	114 (87.0)
4. ยาปฏิชีวนะ/ยาฆ่าเชื้อ เช่น ทีซิมัยซิน กาโนมัยซิน ยาแก้ไอเสบดำแดง เป็นต้น สามารถขายได้ในร้านชำ	85 (64.9)
5. ยาแก้ไอเสบ เช่น ปือก ท้มใจ บวดหาย เพี้ยแคม เป็นต้น สามารถขายได้ในร้านชำ	83 (63.4)
6. ยาสเตียรอยด์/ยาชุด/ยาลูกกลอนสามารถขายได้ในร้านชำ	118 (90.1)
7. ยาพาราเซตามอลแบบแผง ยาต้ม ยาหม่อง เกลือแร่ ชุดทำแผล เป็นต้น สามารถขายได้ในร้านชำ	130 (99.2)
8. การดูวันหมดอายุข้างขวดยา ถ้าฉลากระบุ Exp. date 09/09/2022 หมายถึง ยาหมดอายุวันที่ 9 เดือนกันยายน พ.ศ. 2565	88 (67.2)
9. การจัดเรียงยาควรเรียงยาที่หมดอายุก่อนไว้หน้าสุดเพื่อเตรียมจ่ายออกไปก่อนเพื่อลดความเสียหายจากยาหมดอายุ ส่วนยาที่หมดอายุหลัง ๆ ให้จัดเรียงในลำดับถัดมา	119 (90.8)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ

ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำของชำ โดยใช้สถิติ Exact Probability Test หาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การศึกษา การผ่านการอบรม ส่วนอายุ และระยะทางระหว่างร้านชำกับโรงพยาบาล/รพ.สต./ร้านขายยาที่มีเภสัชกร ใช้สถิติ Student t-test ในการหาความสัมพันธ์ (ตารางที่ 5) จากนั้นจึงทดสอบปัจจัย

ต่าง ๆ อีกครั้งโดยใช้ Multivariable Logistic Regression (ตารางที่ 6) ได้ Adjusted OR และนำไปหาค่า ROC Curve ซึ่งสามารถทำนายประเด็นที่ทดสอบว่า การทดสอบปัจจัยดังกล่าว มีความแม่นยำ และน่าจะเป็นในระดับใด

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการขายยาใน

ร้านชำกับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำมีความสัมพันธ์กัน ร้านชำที่มีความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำมากมีสัดส่วนพบการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมี Adjusted OR = 0.138 (95%CI = 0.038 – 0.510, p=0.003) นั่นคือ หากผู้ประกอบการร้านชำมีความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำที่เพิ่มขึ้น อาจส่งผลให้ลดการขายยาอันตรายลง ร้อยละ 86.2 เมื่อเทียบกับร้านชำที่มีความรู้น้อยกว่า โดยมี ROC

Curve=0.8415 สำหรับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะทางระหว่างร้านชำกับโรงพยาบาล/รพ.สต./ร้านขายยาที่มีเภสัชกร และการผ่านการอบรม/ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรสาธารณสุขในเรื่องกฎหมายการห้ามจำหน่ายยา ไม่พบความสัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 5 และ 6)

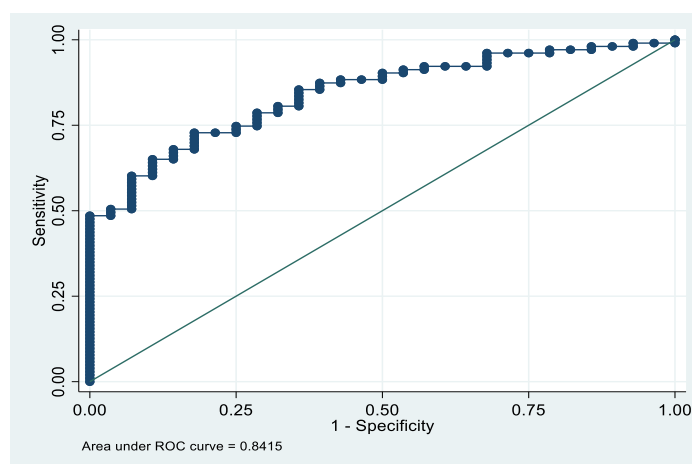
ตารางที่ 5 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านขายของชำ (n = 131)

ปัจจัยที่ศึกษา	พบการจำหน่าย จำนวน (ร้อยละ)	ไม่พบการจำหน่าย จำนวน (ร้อยละ)	p-value*
เพศ	18 (17.4)	7 (25.0)	0.259
ชาย			
หญิง	85 (82.5)	21 (75.0)	
อายุเฉลี่ย $\pm$ S.D. (ปี)	55.4 $\pm$ 1.2	53.0 $\pm$ 2.3	0.35
การศึกษา			
ไม่ได้รับการศึกษา	0.0	1 (3.4)	0.116
ประถมศึกษา	54 (52.4)	10 (35.7)	
มัธยมศึกษา/อนุปริญญา	36 (34.9)	14 (50.0)	
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13 (12.6)	3 (10.7)	
ระยะทางระหว่างร้านชำกับโรงพยาบาล/รพ.สต./ร้านขายยาที่มีเภสัชกร			
ระยะทางเฉลี่ย $\pm$ S.D. (km)	3.4 $\pm$ 0.2	3.5 $\pm$ 0.3	0.849
การผ่านการอบรม/ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรสาธารณสุขในเรื่องกฎหมายการห้ามจำหน่ายยา			
เคยได้รับ	16 (15.5)	8 (28.5)	0.09
ไม่เคยได้รับ	87 (84.5)	20 (71.4)	

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลกับการขายยาอันตรายในร้านชำ (n = 131)

ปัจจัยที่ศึกษา	Adjusted OR	95%CI	p-value*
ความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำ	0.138	0.038 – 0.510	0.003*
เพศ	1.525	0.481 – 4.832	0.473
อายุ	1.012	0.957 – 1.071	0.656
ระยะเวลาในการเปิดร้าน			
1 – 10 ปี	2.686	0.518 – 13.918	0.239
>10 – 20 ปี	2.893	0.664 – 12.586	0.157
> 20 ปี	1.995	0.429 – 9.270	0.378
การผ่านการอบรม	1.462	0.432 – 4.944	0.541
ระดับการศึกษา	0.800	0.221 – 2.902	0.735
ระยะทางระหว่างร้านกับ รพ.สต./ร้านขายยา	1.041	0.779 – 1.391	0.786

รูปที่ 1 พื้นที่ใต้โค้ง ROC : AUC (Area Under the ROC Curve) = 0.8415

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การศึกษาพบยาอันตรายที่จำหน่ายในร้านชำมากกว่าครึ่ง ยาปฏิชีวนะที่พบมากที่สุดคือ Tetracycline รองลงมาคือ กลุ่มยา Penicillins ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัสพร บุญยัง และ รุ่งทิพา หมื่นปา² ร้อยละที่พบยาปฏิชีวนะของอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ใกล้เคียงกับการสำรวจร้านชำในเขตต่างอำเภอของจังหวัดลำปาง⁶ ยาแก้ปวด NSAIDs ที่พบ คือ Aspirin, Diclofenac, Piroxicam และ Ibuprofen ไม่พบยาสเตียรอยด์รูปแบบเม็ด พบมากคือรูปแบบยาใช้ภายนอกแบบป้ายแผลในปาก รองลงมาเป็น

Steroid Eye Drops ยาชุดที่พบ มีเพียงชุดยาแก้ปวด จำนวน 3 – 5 เม็ด ต่างจากการศึกษาในพื้นที่อื่น ที่พบทั้งยาชุดแก้ปวดและแก้แพ้/แก้คัน แหล่งจำหน่ายได้มาจากร้านขายยาที่มีเภสัชกร

ยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ พบร้อยละ 47.3 ตัวอย่างที่พบได้แก่ ยาบรรเทาอาการไอสำหรับผู้ที่มีเสมหะที่มีตัวยา Ambroxol, Bromhexine, Acetylcysteine, ยา Paracetamol Syrup ที่มีขนาดมากกว่า 120 mg/5 mL, ยาถ่ายพยาธิ เป็นต้น ยาแผนโบราณที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน พบร้อยละ 45.0 พบยาหมอลูกอายุ/ยา

เสื่อมสภาพในร้านชำเนื่องจากผู้ประกอบการร้านชำเกินกว่าครึ่งไม่สามารถดูวันหมดอายุได้และมีความเชื่อว่าแหล่งจำหน่ายที่ซื้อมาน่าเชื่อถือไม่น่าจะขายยาที่หมดอายุออกมาจากร้าน

แหล่งจำหน่ายของยาในร้านชำที่พบมากที่สุดคือ ร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกร (ขย.1) ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของ อัปสร บุญยั้ง และ รุ่งทิพา หมั่นปา² และของ วราภรณ์ สังข์ทอง³ แต่อันดับรองลงมาคือ รถส่งยา/รถเร่ และร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ ซึ่งต่างจากทั้งสองการศึกษา เพศ อายุ ระยะเวลาในการเปิดร้านชำ ระดับการศึกษา การผ่านการอบรม และระยะทางระหว่างร้านชำกับ รพ.สต./ร้านยาที่มีเภสัชกร ไม่พบความสัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับการศึกษาของ วราภรณ์ สังข์ทอง³ และ อารีย์รัตน์ คุณยศยิ่ง⁷ แต่ต่างจากการศึกษาของ ภาณุ วิริยานุทัย⁸ ที่ระยะเวลาในการเปิดร้านชำ 1 – 10 ปี ความต้องการของคนในชุมชน และการแนะนำจากแหล่งที่ร้านชำไปซื้อมีความสัมพันธ์กับการจำหน่ายยาอันตรายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความรู้เกี่ยวกับการขายยาในร้านชำของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับการขายยาอันตรายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือผู้ประกอบการที่มีความรู้มาก จะลดโอกาสการขายยาอันตรายลง โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ทราบเรื่องยาที่สามารถขายได้/ขายไม่ได้ในร้านชำ เพราะไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ทำให้ไม่ทราบว่ายาอันตรายไม่สามารถขายได้ และไม่ทราบว่ายาที่ตนเองนำมาขายเป็นยาอันตราย ซึ่งผู้ประกอบการที่ไม่มีความรู้เรื่องยาบางส่วนก็ไม่นำมาขายเลยในร้านเนื่องจากกลัวมีโทษ แต่ผู้ประกอบการบางรายก็ยังขายต่อเนื่องจากต้องการกำไรจากลูกค้า สอดคล้องกับการศึกษาของ

นฤมล สุรินทร์⁹ ซึ่งเคยมีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าของร้านชำ ทำให้พบความชุกในการขายยาปฏิชีวนะน้อยกว่าที่อื่น

การศึกษานี้มีข้อจำกัดภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ทำให้ยากต่อการสัมภาษณ์ในแต่ละพื้นที่ แต่ก็ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การใช้ยาในปัจจุบันของประชาชนในเขตอำเภอเมืองลำปางที่ยังเลือกซื้อยาจากแหล่งซื้อที่เข้าถึงง่าย ผู้ประกอบการร้านชำส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ายาที่ขายได้ในร้านชำมีเพียงยาสามัญประจำบ้าน เนื่องจากบางส่วนขายมานานได้รับการบอกต่อตั้งแต่รุ่นพ่อสู่รุ่นลูก ส่วนที่เปิดใหม่มีการเรียกซื้อจากชุมชนหรือได้รับคำแนะนำจากร้านขายยาที่มีเภสัชกรเป็นผู้จำหน่ายให้แก่ร้านชำ รถส่งยาของบริษัท ช่องทางออนไลน์ แหล่งจำหน่ายจากห้างค้าส่งใหม่ ๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ร้านชำมากกว่าสมัยก่อน แต่หากผู้ประกอบการมีความรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายยาในร้านชำก็เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถลดการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำลงได้

สรุปผลการศึกษา

การจำหน่ายยาอันตรายในร้านขายของชำในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบมากกว่าครึ่งหนึ่งในพื้นที่ การมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการขายยาในร้านชำของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์กับการขายยาอันตราย นั่นคือผู้ประกอบการที่มีความรู้มากจะลดโอกาสการขายยาอันตรายลง โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ทราบเรื่องยาที่สามารถขายได้/ขายไม่ได้ในร้านชำ เพราะไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ทำให้ไม่ทราบว่ายาอันตรายไม่สามารถขายได้ และไม่ทราบว่ายาที่ตนเองนำมาขายเป็นยาอันตราย ซึ่งผู้ประกอบการที่ไม่มีความรู้เรื่องยาบางส่วนก็ไม่นำมาขายเลยในร้านเนื่องจากกลัวมีโทษ แต่ผู้ประกอบการบางรายก็ยังขายต่อเนื่องจากต้องการกำไรจากลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขปัญหการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่

1. การให้ความรู้แก่คนในชุมชนให้ใช้ยาเท่าที่จำเป็น การดูแลตนเองเบื้องต้นเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนใช้ยาอย่างสมเหตุผล แก้ปัญหาการเรียกชื่อยาในชุมชนที่ไม่ถูกต้อง เมื่อไม่มีผู้เรียกชื่อผู้ขายก็จะไม่นำเข้ามา

2. การให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการร้านชำอย่างต่อเนื่อง มีสื่อ/ภาพยาที่สามารถขายได้ในร้านชำที่ชัดเจน

3. การตรวจประเมินติดตามอย่างต่อเนื่องจากผู้รับผิดชอบ ตัวแทนในชุมชน อสม.

4. ขอความร่วมมือแหล่งกระจายยาทั้งในส่วนร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกรดูแล หรือร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (ขย.2) ให้จำหน่ายเฉพาะยาสามัญประจำบ้านแก่ร้านชำ

5. นโยบายในส่วนของรัฐบาลที่จะจัดการปัญหามีโดยมีบทลงโทษที่ชัดเจนและปฏิบัติจริง การออกนโยบายควบคุม

6. การขายยาอันตรายเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพ กำหนดรายการยาที่สามารถขายให้แก่ร้านชำได้ รายการยาที่ประชาชนสามารถซื้อใช้เอง ปริมาณที่จำกัด เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์และช่วยเหลือของ ผศ.(พิเศษ) ดร.ภญ.รุ่งทิพา หมีนป้า ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องจนงานวิจัยนี้แล้วเสร็จ รวมถึงคณาจารย์วิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพแห่งประเทศไทย (วคบท.) ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือด้วยดี และขอขอบคุณแผนงานพัฒนาวิชาการและกลไกคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) ที่ได้กรุณาสับสนุนทุนการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 84, ตอนที่ 101 พิเศษ (ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2510).
2. อัปสร บุญยั้ง, รุ่งทิวา หมื่นปนา. ความชุกของการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมของร้านชำในจังหวัดพิษณุโลก และปัจจัยที่มีผล. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2562; 11(1): 105-18.
3. วราภรณ์ สังข์ทอง. ความชุกของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และปัจจัยที่ทำให้เกิดการจำหน่าย. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2558; 7(1): 38-46.
4. พยอม เพชรบุรณิน, สุรศักดิ์ เส่าแก้ว. ความชุกของยาไม่ปลอดภัยในร้านชำ: กรณีศึกษาอำเภอห่มเกล้า เขาค้อ และน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2562; 11(2): 422-30
5. ศิริพร จิตรประสิทธิศิริ. ความชุกของการจำหน่ายยาอย่างผิดกฎหมายในร้านชำอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2562; 11(2): 388-96.
6. วิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคยาและสุขภาพแห่งประเทศไทย. ความชุกและลักษณะของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะ ในเขตอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองปาน และอำเภอ งาว. 2559.
7. อารีรัตน์ คุณยศยิ่ง. ความชุกและลักษณะของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะ ในเขตอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2558; 7(2): 114-120.
8. ภาณุ วิริยานุทัย. ความชุกและลักษณะของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภองาว จังหวัดลำปาง. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2558; 7(2): 167-77.
9. นฤมล สุรินทร์. ความชุกและลักษณะของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภอเมืองปาน จังหวัด ลำปาง. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2558; 7(2): 200-5.
10. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1). 2566.
11. กิตติยาพร ทองไทย, พรณธิดา หล้าวงษ์, ภาวิณี พุฒิเขียว. ผลของการจัดการปัญหาการจำหน่ายยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาปฏิชีวนะ ยาสเตียรอยด์ ในร้านค้าร้านชำ จังหวัดอุบลราชธานี. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 29 พฤษภาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก <http://phoubon.in.th>